

I tu smo odmah Betovena doveli u poređenje sa Hajdnom i Mocartom. Ako pogledamo živote ove dvojice, stavljajući, opet, jednoga naspram drugog, nalazimo da postoji prelaz od Hajdna preko Mocarta do Betovena, pre svega u onome što se tiče spoljašnjih određenja. *Hajdn* je bio i ostao kneževski službenik, koji se kao muzičar imao brinuti za zabavu i glamurozni život svog gospodara; privremeni prekidi, kao njegova poseta Londonu, malo su promenili u karakteru njegove umetnosti, jer je i tamo on bio tek muzičar preporučen otmenoј gospodi, i od njih plaćen. Potčinjenom i odanom, ostao mu je mir vedre ćudi nepomućen sve do u duboku starost, samo je oko koje nas sa njegovog portreta posmatra ispunjeno blagom melanholijom. – *Mocartov* život je, s druge strane, neprestana borba za mirnu i sigurnu egzistenciju, koja je upravo njemu naročito teška. Kao dete miljenik polovine Evrope, kao mladić nailazi na do najnesnosnijeg pritiska otežano svako zadovoljenje svoje žive i razdražene žudnje, da bi po ulasku u muževno doba kukavno bolujući grabio preranoј smrti. Za njega je od početka služba muzičara kod kakvog kneza bila nepodnošljiva: on pokušava da se hrani naklonošću veće publike, daje koncerte i akademije, nestalni prihod žrtvuje želji za životom. Ako je Hajdnov knez tražio da uvek bude spremna nova razonoda, nije se manje *Mocart* morao iz dana u dan brinuti za ponešto novo, kako bi privukao publiku; površnost u koncepciji i izvedbi, u skladu sa usvojenom rutinom, najbolje je objašnjenje za karakter njihovih dela. Hajdn je istinski plemenita re-

mek-dela napisao tek kao starac, uživajući u lagodnosti osiguranoj i inostranom slavom. Mocart nikada do nje nije dospao: njegova najlepša dela skicirana su između obesti jednog trenutka i bojazni pred sledećim. Na duši mu je večito bila želja za bogatom kneževskom službom kao sredstvom za život naklonjen umetničkoj produkciji. Ono što mu je njegov Kajzer uskratio, ponudio mu je pruski kralj: on je ostao „veran svom Kajzeru” i stoga propao u bedi.

Da je *Betoven*, uzevši u obzir dva velika prethodnika, svoj životni izbor načinio nakon hladnorazumskog premišljanja, ono ga ne bi moglo sigurnije voditi no što ga je u stvarnosti opredelio urođeno naivni izraz njegovog karaktera. Zapanjuje koliko je ovde o svemu odlučio snažni prirodni nagon. On sasvim jasno progovara u *Betovenovom* užasavanju pred životom kakav je Hajdnov. Dovoljan je samo pogled na mladog *Betovena*, pa da se svaki knez odvrati od pomisli kako bi ovog mogao učiniti svojim kapelmajstorom. Suprotno tome, ukupnost njegovih karakternih svojstava ističe se u onim crtama koje su ga sačuvale od sudbine nalik *Mocartovoj*. Poput siromaha bačen u svet u kom se jedino korisnost isplati, Lepo nagrađuje samo ako podilazi nasladi, gde Uzvišeno mora da ostane potpuno bez odgovora, *Betoven* se našao od početka sprečen da svet sebi privuče Lepim. Njegov fiziognomski sklop iskazao je sa neodoljivom jasnošću kako mu lepota i mekušstvo moraju biti isto. Pojavni svet imao je k njemu slabašan pristup. Oko, skoro do neprijatnosti prodorno, videlo je u spoljašnjem

svetu samo opterećujuće narušavanje onog unutrašnjeg, i gotovo da je jedini Betovenov odnos sa tim svetom bio da ga drži podalje od sebe. Tako će grč postati izraz njegovog lica, grč prkosa držaće u napetosti taj nos i ta usta što nikad ne mogu da se raspuste u osmejak, već jedino u gigantski smeh. Ako za visoku duhovnu nadarenost vredi fiziološki aksiom da veliki mozak mora biti zatvoren u tanku i nežnu lobanju, kao da bi se olakšalo neposredno prepoznavanje stvari izvan nas, tad smo iz pregleda Betovenovih posmrtnih ostataka, obavljenog pre više godina, videli da je lobanja, saglasno izuzetnoj jačini cele koštane građe, neuobičajeno debela i čvrsta. Priroda je u njemu štitila više nego nežni mozak, kako bi mogao samo naunutra da gleda, i kako bi jedno veliko srce moglo da posmatra svet u nepomućenom miru. To što je ova strahovito kreпка snaga obuhvatala i čuvala, bio je unutrašnji svet tako prozračne nežnosti, da bi se, izložen grubom dodiru sa onim spoljašnjim, lako rasplinuo u vazduh – kao nežni svetlosni i ljubavni genij Mocartov.

Recimo sad, kako je jedno takvo biće iz ovako črste ljušture gledalo na svet! – Sigurno da unutrašnji porivi volje tog čoveka (*inneren Willensaffekte*) nisu mogli nikada, ili su mogli tek nejasno, da odrede njegovo shvaćanje spoljašnjeg sveta; oni su bili u isto vreme žestoki i odveć nežni da bi se mogli zadržati na nekoj od pojava preko kojih je njegov pogled prelazio sa stidljivom hitnjom, konačno, s nepoverenjem večito nezadovoljnog. Njega ovde ništa nije okivalo nestalnom varkom, koja je

još Mocarta mogla iz sopstvenog unutrašnjeg sveta da izmami u potragu za spoljašnjim užitkom. Detinjasta lagodnost u zadovoljstvima velikog grada i strastima za životom jedva da se Betovena mogla dotaći, jer su nagoni njegove volje (*Willenstriebe*) bili isuviše snažni da bi u tako površnim šarolikim zabavama nalazili i najmanje zadovoljenje. Ako mu se sklonost ka samoći time hranila, ova je, opet, išla podruku sa opredeljenjem ka nezavisnosti. U tome ga je vodio čudesno sigurni nagon, koji je postao glavni podsticaj ispoljenjima njegovog karaktera. Nikakvo razumsko saznanje nije ga moglo jasnije usmeriti od neodoljivog diktata tog nagona. Ono što je Spinozu navelo da se izdržava brušenjem stakla, što je našeg Šopenhauera ispunjavalo brigom da svoje malo nasledstvo sačuva neokrnjeno, brigom koja mu je odredila čitav spoljašnji život, pa čak i neobjašnjive karakterne crte, – naime, spoznaja da je istinitost svakog filozofskog istraživanja ozbiljno ugrožena zavisnošću od prinude zarađivanja novca naučnim radom: – isto to odredilo je Betovena u njegovom prkosu spram sveta, u ljubavi ka samoći, kao i u gotovo priprostim naklonostima što su se iskazale u izboru načina života.

Uistinu, i Betoven se morao izdržavati prihodima od svojih muzičkih radova. Ako ga već ništa nije vuklo da svom načinu života osigura lagodnost, još manje je bio izložen prinudi da radi brzo i površno, kao i da čini ustupke nekakvom ukusu kom se jedino dopadljivošću moglo ugoditi. Što je tako više gubio vezu sa spoljašnjošću, to mu se pogled jasnovidnije okretao unutrašnjem svetu.